

УДК 336.14(477.82):352]:336.153.2

Мацюк Іван,
аспірант Лабораторії проєктів та ініціатив,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк,
Matsiuk.Ivan@vnu.edu.ua

ОКРЕМІ ФІСКАЛЬНІ АСПЕКТИ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ (на прикладі бюджету Волинської області)

В умовах обмежених фінансових ресурсів питання формування джерел фінансування розвитку регіонів набуває все більшого значення. Серед таких джерел основними залишаються власні доходи (податки і збори) місцевих бюджетів.

Після завершення першого етапу реформи децентралізації громади отримали можливості розпоряджатися власними доходами для покращення життя людей, підвищення для них рівня зручності та комфорту. Це було власне головною метою реформи бюджетної децентралізації - наблизити процес прийняття рішень у публічному секторі до громадян, а також залучити їх до визначення пріоритетів бюджетних витрат і контролю за їх фінансуванням.

Подальша успішність реформи буде залежати від збалансованої реалізації трьох ключових аспектів: політичного, адміністративного та фінансового. Фінансовий аспект передбачає забезпечення достатнього рівня власних доходів місцевих бюджетів. Такий рівень значною мірою буде визначатися в умовах чинної податкової системи здатністю громад залучати до бюджетів податок на доходи фізичних осіб та кошти від майнових податків.

Від початку формування спроможних громад загальний обсяг власних доходів місцевих бюджетів Волинської області (діаграма 1) майже щороку зростав, проте починаючи з 2022 року темпи його

зростання суттєво сповільнились, що є логічним наслідком збройної агресії проти нашої держави.

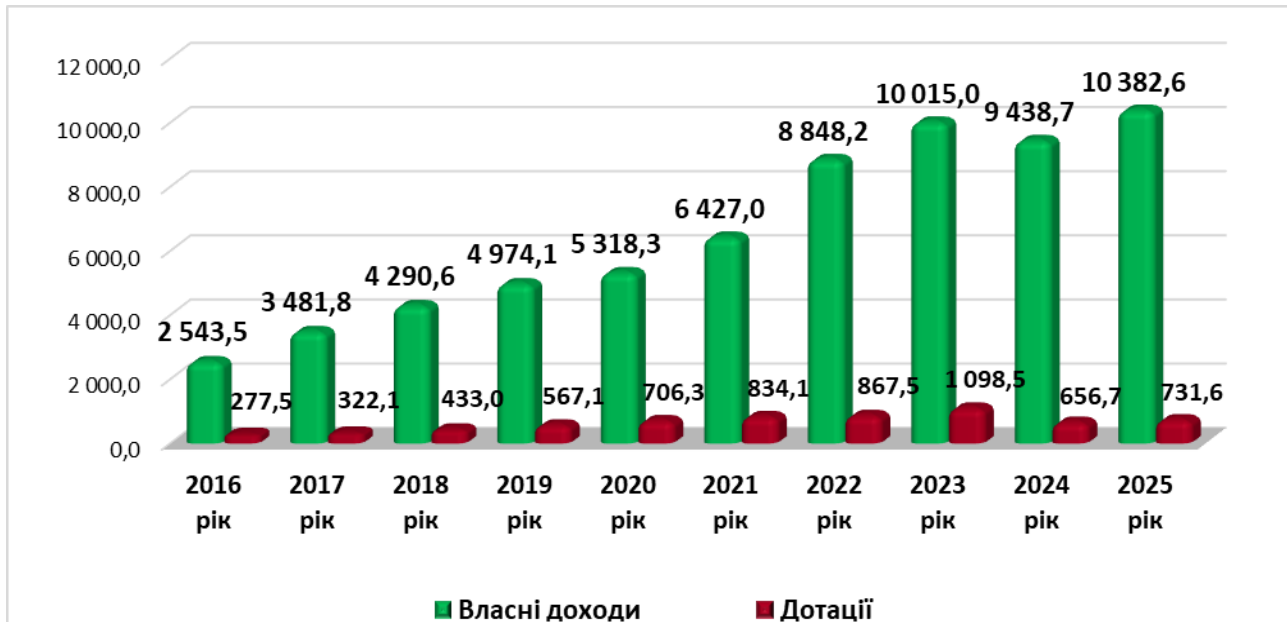

Рис. 1. Динаміка власної ресурсної складової та коштів від горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів Волинської області у 2016 – 2025 роках, у млн грн.

**Побудовано автором.*

Отже, наведена динаміка доходів бюджету Волинської області вказує на те, що можливості здійснювати заходи місцевого розвитку за рахунок фіскальних надходжень до бюджетів та коштів від горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів (базової дотації) зменшуються. При цьому, видаткові потреби є значно більшими за наявні ресурси.

У такій ситуації все більшого значення набувають пошук ефективних шляхів розширення фіскального простору для підвищення можливостей місцевого розвитку. Досліджуючи зазначене питання, професорка І. Цимбалюк обґрунтовує важливість максимального включення суб'єктів економіки до процесів розвитку та створення рівних умов для особистісного розвитку [3].

Якщо розглянути джерела формування власних доходів місцевих бюджетів Волинської області, то основними складовими виступають ПДФО (62,4 %) і єдиний податок (14,8 %). Надходження від

використання землі склали лише 6,7 відсотка, податку на нерухоме майно – 2,5 відсотка, що вказує на недостатнє використання існуючого потенціалу надходжень до бюджетів від майнового оподаткування.

Одним зі способів включення суб'єктів економіки до процесів розвитку в умовах воєнного стану, який зокрема вплинув на обсяги надходжень ПДФО до місцевих бюджетів, стало запровадження Урядовою постановою критеріїв бронювання військовозобов'язаних. Такі вимоги передбачають нарахування середньої заробітної плати для платників приватного сектору господарювання в розмірі не нижче 20 тис. грн та для комунальних підприємств – не менше 12,6 тис. гривень [4].

Таблиця 1.

**Сплата ПДФО до місцевих бюджетів Волинської області
за 4 місяці 2024-2025 років**

Показники	ПДФО (на 01.05.2024), млн грн	ПДФО (на 01.05.2025) млн грн	Динаміка:	
			млн грн	%%
Всього ПДФО до місцевих бюджетів області, у т. ч. від:	1 733,8	2 215,3	481,5	127,8
<i>підприємств, які набули статус критичності</i>	550,5	816,1	265,6	148,3
<i>інших платників</i>	1 183,3	1 399,2	215,9	118,2

** Сформовано згідно даних департаменту фінансів Волинської облдержадміністрації.*

Наведені в таблиці 1 дані вказують на вищі на 20 відсоткових пунктів показники динаміки надходжень ПДФО до місцевих бюджетів Волинської області від платників, які набули статус критично важливих, порівняно з середнім значенням по інших платниках. В абсолютному значенні приросту ПДФО від платників зі статусом критичності забезпечується майже 60 відсотків загального обсягу приросту ПДФО. При цьому, збільшення сплаченого ПДФО у 2-3 рази по окремих платниках, серед іншого, може свідчити про

приховування платниками реальних обсягів заробітної плати у попередніх періодах.

З наведеного можна зробити висновок, що адміністративне запровадження мінімальної межі середньої заробітної плати (з метою бронювання військовозобов'язаних) в короткостроковому періоді позитивно відобразилось у збільшенні ресурсної складової місцевих бюджетів.

Низька питома вага майнових податків у бюджеті Волинської області підтверджує прихований потенціал також у збільшенні доходів від такого джерела, яке може забезпечуватись як зміною підходів до оподаткування, так і покращенням адміністрування в існуючій податковій системі.

З огляду на специфіку податку на майно, для забезпечення ефективного його адміністрування першочерговим, на нашу думку, має бути облік об'єктів оподаткування, а вже потім – платників податку. Натомість нинішня практика фокусується спершу на платниках (перевірки юридичних осіб), а не на об'єктах, що значно ускладнює процес контролю та справляння податку.

Недоліки в адмініструванні податку на майно здебільшого зумовлені неповнотою та неналежною якістю інформації в реєстрах. Зокрема, за експертними оцінками, рівень наповнення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно становить у середньому лише 50 %, а Державного земельного кадастру – 70-80 %. Контролюючі органи здійснюють облік об'єктів оподаткування, виходячи з фактичної наявності майна та підтверджених прав власності платників податків, що містяться у відповідних реєстрах. Такі підходи звужують коло об'єктів оподаткування та відповідно спричиняють недоотримання доходів до місцевих бюджетів.

У зазначеному аспекті є необхідність у вдосконаленні роботи з податковими базами, удосконаленні сервісів для взаємодії з платниками щодо нарахування та сплати податків, а також підвищенні інституційної спроможності органів влади та самоврядування.

Таким чином, наведений приклад адміністративного способу підвищення надходжень ПДФО до бюджетів та використання необлікованих на сьогодні резервів у надходженнях від майнового оподаткування може суттєво розширити фіскальний простір місцевих бюджетів та, відповідно, позитивно відобразитися на фінансових можливостях забезпечувати заходи місцевого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n311>.
2. Павліха Н. В. Європейська інтеграція щодо досягнення перспектив сталого просторового розвитку. *Європейська інтеграція: досвід Польщі та України : кол. Моногр.* Луцьк Люблін: «Drukarnia Kolor Lublin», 2013. С.140-159.
3. Цимбалюк І. *Фіскальний простір інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія.* Луцьк: Вежа-Друк, 2022.
4. Деякі питання реалізації положень Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” щодо бронювання військовозобов’язаних на період мобілізації та на воєнний час / Постанова Каб. Міністрів України від 27.01.2023 р. № 76. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2023-%D0%BF#Text>.
5. Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз та напрями активізації [Текст]: *монографія* / М. Лугова, І. Цимбалюк, Н. Павліха. – Луцьк : Вежа-Друк, 2022.